

Dkt. Robert Vannoy, Hotuba ya Wafalme 14

© 2012, Dkt. Robert Vannoy, Dkt. Perry Phillips, Ted Hildebrandt

Eliya na Elisha, Mfuatano Kamilifu

2. d. Kazi ya Eliya na Elisha

1) Kuonekana kwa Kwanza kwa Eliya – 1 Wafalme 17:1-6 2) Mjane huko

Sarefathi – 1 Wafalme 17:7-24

Tulitumia kipindi chote wiki iliyopita kwenye hoja ndogo mbili za kwanza chini ya kazi ya Eliya na Elisha. Hilo liko kwenye ukurasa wa pili wa muhtasari wako, chini ya Ahabu. “2.d” ni: “Kazi ya Eliya na Elisha.” “1” ni: “Kuonekana kwa Kwanza kwa Eliya, 1 Wafalme 17:1-6.” Na “2” ni: “Mjane huko Sarepta, 1 Wafalme 17:7-24.” Kwa makusudi nilichukua muda mwingi kwenye sehemu hizo mbili kujaribu kuonyesha mbinu ya kihistoria ya ukombozi kwa nyenzo hizo. Kama unavyokumbuka, nilifanya kazi hasa kwa kutumia mawazo kutoka kwa kitabu cha MB Van't Veer, *Mungu Wangu ni Yahweh*, ambacho ni mjadala wa Eliya.

Kama ilivyoelezwa, tuko kwenye ukurasa wa pili hapa wa muhtasari wetu. Tuna safari ndefu na tuna vipindi viwili tu. Nilichoamua kufanya ni kutojadili mada hiyo kwa undani zaidi; nataka kutoa maoni machache, lakini machache tu. Sitazungumzia zaidi kwa kiwango chochote kuhusu kazi ya Eliya na Elisha. Tutaendelea tu hadi “E” chini ya ukurasa wa pili. Sehemu ya Ahabu katika vita vya Karkar ni muda mfupi baadaye.

3) Makabiliano ya Eliya na Manabii wa Baali kwenye Mlima Karmeli – 1

Wafalme 184) Kukimbia kwa Eliya kutoka kwa Yezebeli Lakini kabla ya kufanya hivyo, “3” ni: “Makabiliano ya Eliya na Manabii wa Baali kwenye Mlima Karmeli, 1 Wafalme 18.” Nadhani hiyo labda ndiyo sura inayojulikana zaidi kati ya masimulizi yote ya Eliya ambapo moto unashuka kutoka mbinguni. Sitaki

kuchukua muda na hilo usiku wa leo. Tatu au nne ni kukimbia kwa Eliya, mara tu baada ya ushindi huko Karmeli, wakati Yezebeli anamtishia Eliya. Anakimbia kwa hofu ya maisha yake na anaenda Mlima Horebu, ambao ni Mlima Sinai, na hiyo iko katika 1 Wafalme 19:1-8.

5. Eliya katika Mlima Horebu – 1 Wafalme 19:1-18 “5” ni: “Eliya katika Mlima Horebu.” Nataka tu kutoa maoni machache mafupi hapo; hiyo ni 1 Wafalme 9:1-18. Unakumbuka alipofika Horebu: kuna upepo, tetemeko la ardhi, moto, na kisha sauti ndogo tulivu. Nadhani kusudi la hilo ni kwa Eliya kuelewa kwamba Mungu hafanyi kazi kwa njia za ajabu kila wakati.

Eliya amekata tamaa sana. Bila shaka, Mungu alifanya kazi kwa njia ya ajabu sana pale Mlima Karmeli. Lakini Mungu aliposababisha upepo, moto, na tetemeko la ardhi kupita mbele yake, unasoma hapo katika mstari wa 11: “BWANA akasema, ‘Toka ukasimame mlimani mbele za BWANA, kwa maana BWANA anakaribia kupita.’ Kisha upepo mkubwa na wenye nguvu ukapasua milima na kuvunja miamba mbele za BWANA, lakini BWANA hakuwamo katika upepo. Baada ya upepo kukawa na tetemeko la ardhi, lakini BWANA hakuwamo katika tetemeko la ardhi. Baada ya tetemeko la ardhi kukawa na moto, lakini BWANA hakuwamo katika moto. Na baada ya moto kukawa na mlio wa upole. Eliya aliposikia, akajifunika uso wake na vazi lake, akatoka, akasimama mlangoni mwa pango. Kisha sauti ikamwambia, ‘Unafanya nini hapa, Eliya?’

Kama utakumbuka wakati kwenye kichaka kilichokuwa kikiwaka, na kurudi nyuma kwa Musa, Mungu alikuwa kwenye moto kwenye kichaka. Wakati wa udhihirisho wa Mungu kwa Israeli huko Sinai, alikuwa kwenye ngurumo na umeme—madhihirisho haya yenye nguvu ya yeye mwenyewe. Lakini hapa si matukio ya ajabu ambayo Mungu alikuwepo, bali kwa sauti ndogo na tulivu.

Kile ambacho Bwana anafanya ni kumwagiza Eliya arudi Israeli na kufanya mambo matatu. Na nadhani ni muhimu kuzingatia mambo hayo matatu. Mstari wa 15 unasema, “BWANA akamwambia, ‘Rudi kwa njia uliyojia. Utakapofika huko,

mtie mafuta Hazaeli awe mfalme wa Shamu.” Hiyo ni nambari moja. Na mbili ni: “Mtie mafuta Yehu mwana wa Nimshi, awe mfalme wa Israeli.” Na tatu ni: “Mtie mafuta Elisha mwana wa Shafati kutoka Abel Mehola awe nabii baada yako.” Kwa hivyo mambo matatu ambayo Eliya aliambiwa afanye ni kumtia mafuta Hazaeli, kumtia mafuta Yehu, na kumtia mafuta Elisha.

a) Kumtia Mafuta Elisha Sasa tunapoendelea zaidi katika simulizi la Wafalme, tunaona kwamba mambo haya matatu yalifanywa lakini labda si kwa njia ambazo ungetarajia kutoka kwa agizo hili ambalo Eliya amepewa hapa. Ningependa kutazama mbele na kutaja tu njia ambazo haya yalitimizwa. La kwanza kutimizwa lilikuwa la mwisho lililotajwa, na hilo ni kupakwa mafuta kwa Elisha kumrithi Eliya. Mengine yalifanywa baada ya hayo. Na unapata utimilifu wa hilo katika 2 Wafalme 2, na kwa kuwa sitazungumzia zaidi maisha na huduma ya Elisha, unaweza kutarajia 2 Wafalme 2. Sura ya 2 ni mahali ambapo Eliya anachukuliwa mbinguni. Inaonekana Elisha anajua kwamba kuondoka kwa Eliya kunakaribia. Katika mstari wa pili Eliya anamwambia Elisha, “Kaa hapa; BWANA amenituma Betheli.” Lakini Elisha akasema, “Hakika kama BWANA aishivyo na kama wewe uishivyo, sitakuacha.” Basi wakashuka Betheli. Wakatoka Betheli hadi Yeriko. Katika mstari wa 6 Eliya akamwambia, “Kaa hapa; BWANA amenituma Yordani,” naye akajibu, “Hakika kama BWANA aishivyo na kama wewe uishivyo, sitakuacha.” Basi wote wawili wakaendelea mbele, na Eliya akagawanya maji ya Yordani kwa vazi lake, nao waliendelea kutembea.

Katika mstari wa 9, nataka uangalie mstari wa 9: “Niambie, nikufanyie nini kabla sijachukuliwa kutoka kwako? 'Niruhusu nirithi sehemu mbili za roho yako,' Elisha akajibu. 'Umeomba jambo gumu,' Eliya akasema, 'lakini ukiniona nitakapochukuliwa kutoka kwako, litakuwa lako—la sivyo, halitakuwa lako.’” Swali ni: Elisha alikuwa akiomba nini anaposema, “Niruhusu nirithi sehemu mbili za roho yako”? Sidhani kama Elisha anaomba awe na ufanisi mara mbili au mara mbili ya Eliya. Nadhani usemi “sehemu mara mbili” unahusiana na sheria za urithi

katika Israeli ambapo mwana mkubwa alipokea sehemu mbili. Na nadhani anachooomba Elisha kwa kutumia istilahi hiyo ni kuwa mrithi wa Eliya. Na Eliya anasema, “Umeomba jambo gumu, lakini ukiniona nitakapochukuliwa kutoka kwako, litakuwa lako.” Bila shaka, Elisha alimwona, na Eliya alipochukuliwa mbinguni, Elisha alichukua vazi lake. Anarudi Yordani, na mto unamgawanya kama vile ulivyomfanyia Eliya hapo awali. Inaonekana kama uthibitisho kwamba yeye, kwa kweli, ndiye mrithi.

Hili ni utimilifu wa agizo la tatu kwa Eliya la kumtia mafuta Elisha ili amrithi kama nabii. Lakini halikufanywa kihalisi kwa maana kwamba hakuna kumbukumbu ya kumiminwa mafuta juu ya Elisha, na kumtia mafuta kwa maana hiyo. Lakini hakika katika mfuatano huu wa matukio Elisha anaonyeshwa kuwa mrithi wa Eliya.

Kupaa kwa Eliya Kuna mstari mwingine katika sura hii ambao nataka kuuelekeza mawazo yako, nao ni mstari wa 12. Eliya alipochukuliwa mbinguni kwa kimbunga, unasoma kwamba gari la moto lilitokea na farasi wa moto walionekana waliowatenganisha hao wawili, na Eliya akapanda mbinguni kwa kimbunga. Lakini mstari wa 12 unasema, “Elisha aliona hili na akalia, ‘Baba yangu! Baba yangu! Magari na wapanda farasi wa Israeli!’ Elisha hakumwona tena.” Usemi huu, “Baba yangu, Baba yangu! Magari na wapanda farasi wa Israeli.” Anazungumzia nini? Nadhani usemi huo mara nyingi hueleweka vibaya—sidhani kama usemi huo una uhusiano wowote wa moja kwa moja na farasi na magari ya moto yaliyompeleka mbinguni—angalau si moja kwa moja. Bila shaka, zinakaribiana katika muktadha huo. Lakini maana yake ni nini? Anasema nini? Nadhani anachosema ni “Eliya, wewe ni nguvu, au ngome, ya taifa.” Unaona, Eliya anachukuliwa juu mbinguni, na Elisha anapiga kelele, “Baba yangu! Baba yangu! Magari na wapanda farasi wa Israeli!” Eliya alikuwa magari na mpanda farasi wa Israeli. Sio, bila shaka, kwa maana ya kimwili ya neno hilo, lakini nguvu ya Israeli haikuwa katika jeshi lao. Nguvu ya Israeli ilikuwa katika

utii wao kwa Bwana, na imani yao kwa Bwana na utii wao kwa Bwana. Na Eliya alikuwa akiwaita watu warudi kwenye utii na uaminifu wa agano. Kwa hivyo Eliya wakati huo alikuwa ngome—nguvu ya taifa, magari na mpanda farasi wa Israeli. Nadhani ni wazi kwamba hiyo ndiyo hoja. Haina uhusiano wa moja kwa moja na magari yaliyompeleka mbinguni.

Nadhani ni wazi kwamba hiyo ndiyo hoja kwa sababu jambo lile lile linasemwa baadaye kuhusu Elisha. Anapokufa, ukiangalia 2 Wafalme 13:14, unasoma: “Basi Elisha alikuwa akiugua ugonjwa uliomwua. Yehoashi mfalme wa Israeli alishuka kumwona na kumlilia.” Na anasema nini? “Baba yangu! Baba yangu!” alilia. “Magari ya vita na wapanda farasi wa Israeli!” Na Elisha anaelezewa kwa usemi huo huo, na bila shaka, Elisha hakuchukuliwa mbinguni kwa gari la vita. Na kwa hivyo inaonekana kwamba huo ndio umuhimu wa usemi huo, na hakika ni wazo muhimu.

Nguvu ya Israeli haikutegemea jeshi lake; nguvu ya Israeli ilitegemea utii wake kwa agano. Eliya ndiye aliyekuwa akiwaita Israeli kutii agano. Yeye ndiye, kwa maana halisi ya neno, aliyekuwa nguvu ya taifa, si idadi ya magari ya kukokotwa. Sawa, lakini hiyo ni 2 Wafalme 2. Huo ndio utimilifu, au utekelezaji, wa tatu kati ya kazi hizo tatu zilizopewa Eliya.

b) Kupakwa Mafuta kwa Hazaeli wa Shamu Katika 2 Wafalme 8, mistari 7-15 una utimilifu wa kazi ya kwanza kati ya hizo tatu, na hiyo ni kupakwa mafuta kwa Hazaeli. Katika 2 Wafalme 8—bila shaka, hili halifanywi na Eliya mwenyewe, linafanywa na mrithi wake Elisha. Katika 2 Wafalme 8, mstari wa 7 na unaofuata, unasoma: “Elisha akaenda Dameski, na Ben-hadadi mfalme wa Shamu alikuwa mgonjwa. Mfalme alipoambiwa, ‘Mtu wa Mungu amekuja huku.’ Hazaeli akamwambia Hazaeli, ‘Chukua zawadi mkononi mwako, uende kumlaki mtu wa Mungu. Uulize BWANA kupitia kwake; muulize, ‘Je, nitapona ugonjwa huu?’” Hazaeli akaenda kumlaki Elisha, akiwa amechukua mizigo arobaini ya bidhaa zote bora za Dameski. Akaingia, akasimama mbele yake, akasema, ‘Mwanao Ben-

hadadi mfalme wa Shamu amenituma niulize, ‘Je, nitapona ugonjwa huu?’” Elisha akajibu, ‘Nenda ukamwambie, ‘Hakika utapona.’ Hata hivyo, BWANA amenifunulia kwamba hakika atakufa.’ Akamkazia macho kwa umakini hadi Hazaeli akatahayari. Ndipo mtu wa Mungu akaanza kulia. ‘Bwana wangu analia nini?’ Hazaeli akauliza. ‘Kwa sababu najua madhara utakayowatendea Waisraeli,’ akajibu. ‘Utateketeza ngome zao kwa moto, utawaua vijana wao kwa upanga, utawaponda watoto wao wadogo chini, na kuwararua wanawake wao wajawazito.’ Hazaeli akasema, ‘Mtumishi wako, mbwa tu, angewezaje kufanya jambo kama hili?’ BWANA amenionyesha kwamba utakuwa mfalme wa Shamu,’ Elisha akajibu. Kisha Hazaeli akaondoka Elisha na kurudi kwa bwana wake. Ben-hadadi alipouliza, ‘Elisha alikuambia nini?’ Hazaeli akajibu, ‘Aliniambia kwamba hakika utapona.’ Lakini siku iliyofuata alichukua kitambaa kizito, akakilowesha majini, akakitandaza usoni mwa mfalme, naye akafa. Kisha Hazaeli akatawala baada yake.’

Kwa hivyo tena, huna uwezo wa kutekeleza hili kwa kupakwa mafuta rasmi kwa Hazaeli, lakini Elisha anamwambia Hazaeli “Bwana amenifunulia kwamba utakuwa mfalme.” Kisha Hazaeli anajichukulia jukumu la kumuua Ben-Hadadi, na anafanikiwa. Hazaeli alikuwa mkandamizaji wa Israeli, kwani chini ya Washami Hazaeli alishambulia sehemu nyingi za kaskazini mwa Israeli katika nyakati zilizofuata. Lakini huo ndio utimilifu wa kazi ya pili.

3) Elisha Anamtuma mmoja wa Wana wa Manabii Kumpaka Yehu Mafuta Mfalme wa Israeli – 2 Wafalme 9 Ya tatu ni 2 Wafalme 9. Hapa Elisha anamwagiza mmoja wa wana wa manabii kwenda kumtia mafuta Yehu kuwa mfalme wa Israeli. Na unasoma kuhusu hilo katika sura ya 9—angalia mstari wa 3—Elisha anasema, “Kisha chukua chupa, umimine mafuta kichwani pake, na kutangaza, ‘BWANA asema hivi: Nimekutia mafuta uwe mfalme juu ya Israeli.’ Kisha fungua mlango na ukimbie; usikawie!” Na hadi mstari wa 13 una maelezo ya utimilifu wa hilo. Kisha Yehu anakula njama dhidi ya Yoram, ambaye

alikuwa mfalme wakati huo, na unapata mapinduzi muhimu sana ya Yehu ambapo anamuua Yoramu pamoja na Ahazia . Kisha anafuta ibada ya Baali na kuanzisha nasaba mpya kaskazini. Na hivyo ndivyo ilivyotimizwa kwa kazi ya tatu kati ya hizo. Hebu tuone, yote hayo yalikuwa chini ya Eliya huko Horebu. Kazi tatu alizopewa huko Horebu, na kisha baadaye tunaona jinsi mambo hayo matatu yalivyotekelezwa.

e. Sehemu ya Ahabu katika Vita vya Karkar na Kifo Chake Muda Mfupi Baadaye

Sasa, kama nilivyosema, sitazungumzia mambo mengine madogo chini ya Eliya na Elisha. Hebu tuangalie "e" chini ya Ahabu. "Sehemu ya Ahabu katika Vita vya Karkar na Kifo Chake Muda Mfupi Baadaye." Nina uhakika sote tunafahamu ukweli kwamba Ufalme wa Kaskazini ulienda uhamishoni mwaka wa 722 KK mikononi mwa Waashuri. Waashuri walishambulia Ufalme wa Kaskazini na kuushinda mwaka wa 722. Sasa huo ni muda mrefu tangu wakati wa Ahabu. Lakini kabla ya mwaka 722, wafalme wengi wa Israeli walikabiliana na Waashuri—kwa maneno mengine, kuna historia ndefu ya mapambano kati ya Ufalme wa Kaskazini na Waashuri kabla ya wakati wa kuanguka kwa Samaria mwaka 722.

Ahabu ndiye Mwisraeli wa kwanza kutajwa kwa jina katika maandishi ya Ashuru, na marejeleo hayo yanafanywa na Shalmaneser III, ambaye katika moja ya maandishi yake anasema kwamba alishinda muungano wa wafalme katika vita kwenye Mto Orantes. Mto Orantes uko kaskazini-magharibi mwa Syria. Katika eneo hilo Shalmaneser anasema alishinda muungano wa wafalme katika vita huko, mmoja wao akiwa Ahabu. Ametajwa kwa jina kama aliyechangia vikosi kwenye muungano huo wa wafalme. Shalmaneser anasema, kwamba "Ahabu Mwisraeli alichangia magari 2,000 na askari 10,000 wa miguu kwenye muungano huo. Hadad-Ezeri wa Damasko alichangia magari 700 na wapanda farasi 700." Kwa hivyo unaona Mfalme wa Damasko alichangia kidogo sana kuliko Ahabu. Sasa, hiyo ni vita muhimu; hata hivyo haijatajwa katika Agano la Kale—katika simulizi

la Ahabu katika Agano la Kale, hakuna kutajwa kwake.

Masuala ya Mfuatano na Vita vya Qarqar

Lakini ni tukio muhimu kwa sababu ingawa halijatajwa, kwa njia fulani ya hesabu na hoja inakuwa tukio muhimu sana kwa ajili ya kuweka tarehe kamili za mpangilio wa nyakati wa wafalme wa Kiebrania. Ninachomaanisha kwa hilo ni: tuna tarehe zinazohusiana ndani ya maandishi ya Agano la Kale—tunajua kwamba mfalme fulani alitawala miaka michache, na mfalme anayefuata miaka 15, na miaka 3 iliyofuata, na miaka 40 iliyofuata. Kwa hivyo tunajua ni muda gani kila mmoja wa wafalme hawa alitawala kwa mfululizo, akifuatana, kaskazini na kusini. Lakini swali ni, kuhusu kupata mpangilio kamili, ni katika hatua gani unaweza kuunganisha mpangilio halisi unaoupata katika kitabu cha Wafalme na kitu kinachokupa tarehe maalum ya mpangilio kamili? Kwa hivyo unaweza kusema mapinduzi ya Yehu tuliyoyazungumzia dakika chache zilizopita, ambayo yamepangwa mwaka wa 841 KK. Naam, tunajuaje kuwa ni 841? Tunapataje tarehe kamili ya mambo kama hayo?

Huko nyuma mwanzoni mwa kozi nilikuomba usome makala hiyo iliyoandikwa na J. Barton Payne katika *Zondervan Bible Encyclopedia*. Nadhani una wazo fulani la baadhi ya matatizo na mawazo ya mpangilio wa nyakati. Pia, unakutana na hili sasa hasa katika sehemu hizi za mwisho za usomaji kwa sababu baadhi ya matatizo halisi yako katika Wafalme wa baadaye kuhusu upangaji wa nyakati. Sina wasiwasi sana kwamba unafuata hoja zote hizo hadi maelezo—ni ngumu, na lazima ufanye kazi hiyo ili kufuatilia hata mjadala wa Expositor's *Bible Commentary*. Acha nikusomee ukurasa mmoja au zaidi kutoka kwa Edwin R. Thiele's *A Chronology of the Hebrew Kings* concerning the battle of Qarqar, au Karkar, na umuhimu wake kwa upangaji wa nyakati kamili wa Kipindi cha Ufalme. Kwenye ukurasa wa 29—kitabu hiki, kwa njia, ni aina ya utangazaji na muhtasari mfupi wa kazi yake kubwa, *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*, na kwa namna fulani alikielezea katika kitabu hiki kidogo, ambacho kwa

bahati mbaya sasa hakichapishwi—lakini nadhani ni jambo muhimu sana. Lakini kwenye ukurasa wa 29 anasema hivi: "Umuhimu mkuu katika kubaini tarehe za wafalme huko Ashuru ni orodha ya Eponym ya Ashuru." Unakutana na neno hilo; orodha ya Eponym ya Ashuru. Hii ni orodha ya maafisa muhimu ambao miaka hiyo ilitajwa. Hiyo ilikuwa desturi kwa Waashuri. Desturi yetu ni kutoa tarehe ya enzi; huu ni mwaka wa 2012 katika karne ya Ishirini na Moja. Waashuri wangetoa jina kwa mwaka huo, na wangetoa jina la mfalme au afisa mkuu au mtu fulani anayejulikana, na wangempa jina lake mwaka mmoja. Jina hilo ni eponym. Na kwa hivyo una orodha hii ya eponym ya majina haya yote, na kila jina linasimama kwa mwaka mmoja. Hiyo ndiyo orodha ya Eponym ya Waashuri.

Orodha ya Enimini ya Waashuri 892-648 KK Ikinukuu kutoka kwa Thiele: “Hii ni orodha ya maafisa muhimu, ambao miaka hiyo ilitajwa. Ilikuwa desturi kutaja kila mwaka kwa jina la afisa fulani wa serikali. Huyu anaweza kuwa mfalme, jemadari wa shamba, mnyweshaji mkuu, msimamizi mkuu, au mdogo wa jimbo la Ashuru. Mtu ambaye mwaka huo ulitajwa kwa jina lake alikuwa enimini. Na mwaka huo ulikuwa mwaka wa enimini. Kwa hivyo, ikiwa tuna orodha mfululizo ya enimini, tuna orodha mfululizo ya miaka ya Ashuru. Ukweli kwamba Waashuri walihifadhi orodha za enimini ni muhimu sana katika ujenzi mpya sahihi wa historia ya Ashuru. Orodha kama hizo zipo kwa miaka 892 hadi 648.” Hiyo ni kipindi kirefu cha muda—hizi ni orodha ndefu za majina kwa kila mwaka, kuanzia 892 hadi 648.

"Na miaka hii inaingiliana na kipindi kikubwa cha falme za Kiebrania. Cha kufurahisha zaidi miongoni mwa orodha ya eponimu ni idadi ya vibao ambavyo havitoi tu majina ya eponimu, bali pia vyeo na nafasi zao na matukio ya msingi wakati wa eponimu mbalimbali. Orodha hizo zinapatikana kuanzia 853 hadi 703, kwa hivyo huna tu orodha hii ya eponimu bali una matukio muhimu yanayotokea ndani ya miaka hii—kuanzia 853 hadi 703. Na hizi zinaunda kile kinachoitwa Eponimu ya Ashuru, kwa hivyo mwaka ambao Ur Sadalu, gavana wa Luzanu,

alikuwa eponimu—tazama hiyo ingekuwa mwaka wa eponimu—Ur Sadalu ingekuwa jina la mwaka. Na alikuwa gavana wa mahali hapa. Lakini kwa mwaka ambao Ur Sadalu ilikuwa eponimu, rekodi inasema: 'Kulikuwa na uasi katika mji wa Asheri; katika mwezi wa Semanu kupatwa kwa jua kulitokea. Hesabu ya angani imeweka tarehe hii kuwa Juni 15, 763 kwa sababu inataja kwamba katika mwaka wake kulikuwa na kupatwa huku. Hesabu za angani zinaweza kutuambia ni mwaka gani huo ungekuwa, lakini kwa wakati huo na kihisabati, unaweza kuhesabu kurudi nyuma na kubaini tarehe. Nukuu hii ina thamani isiyopimika kwa mpangilio wa matukio wa Ashuru. Kwa tarehe ya Ur Sadalu kuanzishwa mwaka wa 763, kila jina lingine kwenye orodha linaweza pia kuwekwa.

Kwa hivyo unaona, zinarudi nyuma na utangulizi kutoka tarehe hii na kusema huu ni mwaka gani. Kwa hivyo bila shaka, unaweza kuunganisha mwaka huo na kupatwa kwa jua. Kwa hivyo tuna tarehe kamili na za kuaminika kwa kila mwaka katika historia ya Ashuru kuanzia 892 hadi 648 kwa sababu unaweza kufanya kazi kutoka kwa hesabu hiyo ya unajimu hadi kwenye orodha ya eponimu, na kutoka hapo kupata tarehe zilizowekwa kwa orodha hii yote ya miaka katika rekodi za Ashuru.

Sasa turudi kwenye jambo hili: "Umuhimu mkubwa wa kuanzisha majina ya wafalme wa Kiebrania ni miaka fulani ya jina moja ambapo mawasiliano na Mwashuri na Israeli yalifanyika. Mojawapo ya haya ni jina moja la Daian Assur. Tarehe ni 853 ya mwaka huo wa jina moja. Mwaka wa sita wa Shalemneser III ambapo alipigana vita vya Qarqar katika himaya ya Mediterania dhidi ya kundi la wafalme wa magharibi, na mmoja wao, Ahabu wa Israeli anaitwa. Kwa hivyo tunajua kwamba Ahabu alikuwa hai akiwa na 853. Miaka kumi na miwili baadaye, katika jina moja la Adad Memani, ambalo ni 841, mwaka wa 18^{wa} Shalmaneser III, kumbukumbu za Waashuru zinasema kwamba Shalmaneser alipokea kodi kutoka kwa Mfalme Ia-Au ambaye alikuwa mtawala wa Israeli. Wasomi wamemtambua mfalme huyu kama Yehu kwa muda mrefu. Kwa hivyo, mnamo 841 ndipo tarehe muhimu ilirekodiwa katika mpangilio wa nyakati wa Israeli.

Kulingana na mpangilio wa nyakati wa Waashuru, ilikuwa miaka 12 kati ya mwaka wa 6^{wa} Shalmaneser mnamo 853, alipopigana dhidi ya Ahabu mnamo Qarqar; na kulingana na mpangilio wa matukio wa Kiebrania, pia ilikuwa miaka 12 kati ya kifo cha Ahabu na mrithi wa Yehu. Hiyo ni, miaka miwili rasmi, au mwaka mmoja halisi, kwa Ahabu na miaka 12 rasmi, au miaka 11 halisi, kwa Yoram. Hivyo tuna 853 kwa mwaka wa kifo cha Ahabu, na 841 kama mwaka ambao Yehu alianza utawala wake. Ambayo pia ina maana kwamba vita vya Qarqar vilipaswa kuwa katika mwaka wa mwisho wa maisha ya Ahabu kwa sababu ya miaka 12. Lakini hiyo inakupa tarehe mbili maalum katika mpangilio wa matukio wa Israeli. Bila shaka, ukishapata tarehe hizo maalum, unaweza kufanya kazi ndani ya mfumo wa mpangilio wa matukio wa Wafalme ili kupata tarehe zingine. Na hizo ndizo ndoano ambazo mpangilio wa matukio wa Agano la Kale unategemea .

Njia pekee unayoweza kurudi kwenye tarehe ya Kutoka ni kufanya kazi kutoka sehemu hizi kurudi kwenye mwaka wa 4^{wa} utawala wa Sulemani (1 Wafalme 6:1) ambao ulikuwa miaka 480 baada ya Kutoka, kwa hivyo baada ya miaka 480 unarudi kwenye Kutoka. Na kisha kutoka Kutoka unapaswa kufuatilia viungo vya maisha ya Ibrahimu, Isaka, Yakobo, Yusufu, na kimsingi ufanyie kazi tarehe hizo kurudi kwa Mababa wa Mitume. Na bila shaka, unaweza kuzirudisha kwa Ibrahimu kwa kutumia data ya ndani, ya kibiblia. Huwezi kufika mapema kuliko Ibrahimu kwa sababu huna historia ya kutosha ya hesabu za mpangilio wa matukio. Kwa hivyo labda hiyo inaangazia kidogo mpangilio wa matukio.

Kifo cha Ahabu Najua kwamba nilitaja kwamba hapa chini ya sehemu ya Ahabu kuna vita hivi vya Qarqar, ambavyo kwa sababu hiyo vinakuwa tukio muhimu katika historia ya Agano la Kale licha ya ukweli kwamba havijatajwa katika Agano la Kale. Sasa, kuhusu kifo cha Ahabu, inaonekana kama mambo lazima yalisonga haraka katika mwaka huo wa mwisho wa maisha yake kwa sababu yuko katika muungano wa wafalme, na kupigana na Waashuri; lakini

unakumbuka jinsi alivyokufa—alikuwa alipopanda na Yehoshafati kupigana na mtu ambaye labda alikuwa mwanachama mwingine wa muungano huo. Alipigana na Ben-Hadadi—mfalme wa Dameski wakati huo. Ni 1 Wafalme 22. Sijui kama tulimtaja jina lake, lakini alikuwa Mfalme wa Shamu.

Soma mstari wa 29: “Basi mfalme wa Israeli na Yehoshafati mfalme wa Yuda wakakwea kwenda Ramoth-Gileadi. Mfalme wa Israeli akamwambia Yehoshafati, ‘Nitaingia vitani nimejificha, lakini wewe vaa mavazi yako ya kifalme.’ Basi mfalme wa Israeli akajificha, akaingia vitani. Mfalme wa Shamu alikuwa amewaamuru makamanda wake thelathini na wawili wa magari, ‘Msipigane na mtu yeyote, mdogo au mkubwa, isipokuwa mfalme wa Israeli.’ Makamanda wa magari walipomwona Yehoshafati, wakafikiri, ‘Hakika huyu ndiye mfalme wa Israeli.’ Basi wakageuka ili kumshambulia, lakini Yehoshafati alipopiga kelele, makamanda wa magari waliona kwamba hakuwa mfalme wa Israeli wakaacha kumfuata. Lakini mtu mmoja akavuta upinde wake kwa bahati mbaya na kumpiga mfalme wa Israeli kati ya sehemu za mavazi yake ya chuma.” Kisha akafa. Nilidhani alikuwa Ben-Hadadi lakini inaonekana haimtaji katika sura hii.

Lakini sura ya 20, mstari wa 1, Ben-Hadadi anashambulia Samaria. Nadhani huyo ndiye aliyekuwa. 1 Wafalme 22:1 inasema, "Kwa miaka mitatu hapakuwa na vita kati ya Shamu na Israeli," lakini katika mwaka wa tatu Ahabu anajiunga na Yehoshafati dhidi ya Dameski.

Lakini kwa vyovyote vile, inaonekana kwamba kilichotokea ni kwamba labda Ahabu anajaribu kulipiza kisasi cha kutofanikiwa kwake dhidi ya Shalmaneser. Shalmaneser anadai ushindi katika vita hivyo mwaka 853, vita hivyo vya Qarqar, lakini ni kiasi gani unaweza kuamini anachosema hakika kinaweza kutiliwa shaka. Haionekani kama kuna ushindi wowote wa kushangaza—hakushuka na kumiliki eneo zaidi upande wa kusini. Lakini hakika lazima aliurudisha nyuma muungano huu. Lakini chochote kilichoendelea hapo, kinaweza kuwa kilidhoofisha Damasko kilichomwezesha Ahabu kufikiria, “Naam, naweza

angalau kurejesha baadhi ya eneo ambalo Damasko imelichukua kutoka kwa Israeli; tutapata utawala wa Gileadi.” Kwa hivyo ndani ya mwaka huo inaonekana kwamba Ahabu alijiunga na Yehoshafati, nao wakaenda na kushambulia majeshi ya Ben-Hadad kujaribu kuikomboa Ramoth-Gileadi. Licha ya onyo la nabii Mikaya ambalo lilipuuzwa, kile hasa Mikaya alisema kingetokea, kilitokea: Ahabu aliuawa.

3. Wana wa Ahabu a) Ahazia Sawa, hebu tuendeleo hadi chini ya ukurasa wa pili na kisha hadi juu ya ukurasa wa tatu. “Wana wa Ahabu”—na unaona nina mambo mawili madogo: Ana wana wawili waliotawala—Ahazia na Yehoram. Kwanza, Ahazia katika 1 Wafalme 22:40, kisha 2 Wafalme 1:18; na hilo linafanana na hilo katika 2 Mambo ya Nyakati 20:25-37. Umesoma katika 1 Wafalme 22:51, baada ya kifo cha Ahabu, kwamba Ahazia alianza kutawala katika mwaka wa kumi na saba wa Yehoshafati huko Yuda, na akatawala miaka miwili. Huu ulikuwa utawala mfupi. Aliendelea na sera za Ahabu baba yake. “Akafanya maovu machoni pa Bwana kwa sababu alifuata njia za baba yake na mama yake na za Yeroboamu mwana wa Nebati, aliyewasababisha Israeli kutenda dhambi.” Mstari wa 53: “Akamtumikia Baali na kumwabudu, akamkasirisha Bwana, Mungu wa Israeli, kama vile baba yake alivyofanya.”

Sasa, kuna mambo mengine machache tunayoyajua kumhusu—alijaribu kuanzisha muungano wa meli na Yehoshafati; unasoma kuhusu hili nadhani kwa mgawo wa wiki iliyopita. Iliishia katika janga wakati meli hizo zilipoharibiwa. Hiyo iko katika 1 Wafalme 22:48: “Yehoshafati akajenga kundi la meli za biashara kwenda Ofiri kuchukua dhahabu, lakini hawakuanza safari—walivunjika huko Esion-geberi.” Mstari wa 49: “Wakati huo Ahazia mwana wa Ahabu akamwambia Yehoshafati, ‘Waache watu wangu wasafiri pamoja na wako,’ lakini Yehoshafati alikataa.” Ahazia alikufa—na hili linaingiana na kitabu cha 2 Wafalme—baada ya kuanguka kutoka paa la nyumba yake. Na hapo ndipo alipotuma ujumbe kwa Baali wa Ekroni ili kuona kama angepona. Anakabiliana na

Eliya anapotafuta ufunuo huo kutoka kwa mungu wa kipagani, na anaambiwa kwamba atakufa. Na hiyo iko katika sura ya kwanza ya 2 Wafalme. Hakuwa na mwana; unasoma hilo katika mstari wa 17 wa 2 Wafalme 1. “Basi akafa sawasawa na neno la Bwana alilolinena Eliya. Kwa sababu Ahazia hakuwa na mwana, Yoramumu akamrithi kama mfalme katika mwaka wa pili wa Yehoramumu mwana wa Yehoshafati mfalme wa Yuda.” Kwa hivyo hakuwa na mwana na anarithiwa na kaka yake, Yoramumu, ambaye pia ni mwana wa Ahabu wakati huo.

b) Yoramumu – 2 Wafalme 3:1-9:25 Kwa hivyo hiyo ni “B,” “Yoramumu, 2 Wafalme 3:1-9:25.” Sababu ninayoenda mbali zaidi ni kwamba umeongeza hapa nyenzo nyingi kuhusu Elisha na masimulizi ya Elisha. Lakini Yoramumu alikuwa mwana mwingine wa Ahabu, na unasoma katika mstari wa 2 wa sura ya 3 kwamba “Alitenda maovu machoni pa Bwana, lakini si kama baba yake na mama yake walivyofanya.” Inaonekana kwa Yoramumu kuna uboreshaji zaidi ya Ahabu na Ahazia. “Aliiondoa jiwe takatifu la Baali ambalo baba yake alikuwa amelifanya. Hata hivyo alishikamana na dhambi za Yeroboamumu mwana wa Nebati, ambazo alikuwa amesababisha Israeli kuzitenda; hakuziacha.” Kwa hivyo aliondoa jiwe hilo takatifu la Baali, lakini bado alifuata ibada ya uwongo ya Yeroboamumu.

Aliwaalika Yehoshafati na mfalme wa Edomu wajiunge naye kupigana na Moabu ambao walikuwa wameasi dhidi ya utawala wa Ufalme wa Kaskazini. Unasoma kuhusu hilo katika mstari wa 1 wa sura ya 1 ya 2 Wafalme: “Baada ya kifo cha Ahabu, Moabu waliasi...” Na hivyo katika sura ya 3 unakuta kwamba Yehoramumu anawaalika Yehoshafati na Mfalme wa Edomu kumsaidia kupigana na Moabu, na wanafanikiwa katika vita hivyo. Lakini baadaye, katika vita vingine ambapo Ahazia wa Yuda alijiunga nao dhidi ya Washami, anajeruhiwa—hiyo ni 2 Wafalme 8:29. Mstari wa 28 unasema: “Ahazia akaenda na Yoramumu mwana wa Ahabu kupigana na Hazaeli mfalme wa Shamu huko Ramoth-Gileadi. Washami wakamjeruhi Yoramumu; basi Mfalme Yoramumu akarudi Yezreeli kupona majeraha ambayo Washami walimjeruhi huko Ramoth katika vita vyake na Hazaeli mfalme

wa Shamu. Ndipo Ahazia mwana wa Yehoramumu mfalme wa Yuda akashuka Yezreeli kumwona Yoramumu mwana wa Ahabu kwa sababu alikuwa amejeruhiwa.” Kwa hiyo anaenda Yezreeli kupona baada ya vita hivyo dhidi ya Washami, lakini akiwa huko, anashambuliwa na Yehu. Hilo ndilo tulilozungumzia hapo awali ambapo Yehu alikuwa ameambiwa na mwana wa nabii kwamba anapaswa kuwa mfalme. Yehu anakula njama dhidi ya Yoramumu na anakuja na kumuua, na Ahazia anauawa wakati huo huo. Hilo ni tukio muhimu kwa sababu mfalme wa kaskazini na mfalme wa kusini wanauawa kwa wakati mmoja—841 KK, mikononi mwa Yehu.

E. Yuda chini ya Yehoshafati na Yehoramumu Sawa, "E" kwenye karatasi yako ni: "Yuda chini ya Yehoshafati na Yehoramumu," ambayo karibu inafanana na nasaba ya Omri katika Israeli. Kwa hivyo tunahamia Ufalme wa Kusini wa Yuda. Vyovyote vile, unaona inafanana na nasaba ya Omri. Yuda chini ya Yehoshafati na Yehoramumu inafanana na nasaba ya Omri kwa hivyo "E" inafanana na "D" kwa wakati. Tunapaswa tu kusonga mbele na kurudi. Tunasonga mbele katika historia kwa njia moja na Ufalme wa Kaskazini, kisha tunarudi kwenye Ufalme wa Kusini, kisha tunasonga mbele na wakati unaolingana kusini.

Tuchukue mapumziko ya dakika kumi.

Imenakiliwa na Alicia MacDonald
 Imehaririwa na Ted Hildebrandt
 Hariri ya mwisho na Dkt. Perry Phillips
 Imesimuliwa tena na Dkt. Perry Phillips